

Una introducció a la filosofia de l'Àsia

Tercera part: el primer budisme en els seus fonaments (15h.) Febrer-Març de 2007

Aquell qui examina curiosament les percepcions de tota mena, passades, presents o futures, pròpies o d'altri, espesses o subtils, baixes o elevades, llunyanes o properes, veu que, ben mirat, són buides, vàcues i sense substància.

Samyuttanikāya 22. 95.

Que cada u de vosaltres sigui la seva pròpia illa, cada u de vosaltres el seu propi refugi, sense cercar aixopluc enlloc més.

Dhammapada 16.

1. Siddharta Gautama (ca. 566-486 aC) en el seu marc històric, cultural i religiós.

- 1.1. L'època axial i el subcontinent indi. Desenvolupament urbà a la plana del Ganges (segles X–V aC). Ciutat-estat, complex polític-ritual. Classes socioespirituals (*varṇa*/colors): *brāhmaṇa*, *kṣatriya*, *vaiśya*, *śūdra*.
- 1.2. El vedisme-brahmanisme. Els *Veda*: *R̥gveda* (himnes als déus), *Yajurveda* (sacrificis), *Sāmāveda* (melodies), *Atharvaveda* (preceptes màgics). Els *Brāhmaṇa sūtra*. La revelació (*śruti*), d'un coneixement d'origen no humà, d'allò que és escoltat pels antics vidents (*ṛṣi*). La vida és una acció sagrada, un ritual, un sacrifici. El panteó vàdic: *Indra*, *Agni*, *Soma*; *Viṣṇu* → *Kṛiṣṇa* / *Rudra* → *Śiva*; els *asura*, *yakṣa*, *nāga*. L'única realitat és *Brahman*. La unitat darrera de la diversitat, transcendent i alhora immanent.
- 1.3. La saviesa del bosc (*āraṇya*) i el moviment dels esforçats (*śramaṇa*): mendicants (*bhikṣu*), ascetes (*tāpasa*), ioguis (*yogin*), renunciants (*saṃnyāsin*), deslligats (*nirgranthas*), excel·lents (*sādhu*), silencis (*muni*)... Els *Āraṇyaka* i les *Upaniṣad*: asseure's a prop amb devoció, per escoltar a cau d'orella el final i la fi del *Veda* (*vedānta*). Interiorització del sacrifici, amb el foc (*tapas*) de la meditació i l'ascetisme. Això ets tu (*tat tvam asi*), *ātman* no és sinó *brahman*. L'apofatisme upanixàdic: això no, això no (*neti, neti*).
- 1.4. El conceptes centrals del *dharma* hindú:
 - 1.4.1. *avidyā*: ignorància ontològica, antropològica, soteriològica.
 - 1.4.2. *māyā*: la il·lusió de prendre les aparences per realitat
 - 1.4.3. *karma*: la cadena de la vida, acció-reacció
 - 1.4.4. *saṃsāra*: l'espiral interminable dels naixements
 - 1.4.5. *mokṣa*, *mukti*, *nirvāṇa*, *kaivalya*: alliberament. L'*ātman*, aspira a trencar el *samsāra* i anar més enllà de *māyā*.
 - 1.4.6. *yoga*: unció, unió. Camí i meta del desvetllat (*buddha*).
- 1.5. Quatre etapes-estats (*āśrama*) de la vida: l'estudiant (*brahmacarya*), el pare de família i ciutadà (*grhastha*), l'ermità (*vāna-prastha*) i el renunciant (*saṃnyāsa*).

- 1.6. Les escoles filosòfiques com a punts de vista (*darśana*), com a camins (*mārga*) d'alliberament. La filosofia (amor a la saviesa) com a resposta existencial. L'ètica: una condició previa. La tasca del filosofar es tracta d'un estudi guiat (*śravaṇa*) per un mestre (*guru*), una reflexió (*manana*) i una meditació (*nididhyāsana*). El *yoga*: una disciplina pràctica, una ascesi (*sādhana*). La filosofia és un coneixement soteriològic. L'alliberament (*mokṣa*), com un despertar i realitzar la realitat.
- 1.7. Els *darśana* ortodoxes (*āstika*): *nyāya*, *vaiśeṣika*, *sāṃkhya*, *yoga*, *mīmāṃsā*, *vedānta*. Els *darśana* heterodoxes (*nāstika*): *cārvāka*, jainisme, budisme.
- 1.8. *Siddharta* (aquell qui ha realitzat el seu desig) de la nissaga dels Gautama del clan reial dels Shakya, membres de la casta noble (*kṣatriya*), neix al bosc de Lumbini prop de la capital Kapilavastu (566 aC.). Predestinat a regnar sobre els homes o les ànimes, viu regalament la seva infantesa i joventut a palau; es casa i té un fill, Rahula. Trobada amb la vellesa, la malaltia i la mort; fugida al bosc i pràctica ascètica, fins la intuïció del camí del mig. Assegut sota una *figus religiosa* i després d'una intensa meditació, esdevé el **Buddha**, el despert (531aC.). Al Parc de les Gaseles de Sārnāth, prop de Vānārasī, pronuncia el seu primer sermó als cinc ascetes, i comença a girar la roda del **Dharma**. Més de quaranta anys de predicació i formació de la comunitat budista, el **Samgha**, fins la seva mort, el seu *mahaparinirvāṇa* (486 aC.).

2. La doctrina budista en el Cànon pali¹.

- 2.1. La via mitjana. Antropocentrisme, llibertat i tolerància. Experiència pròpia d'una veritat accessible a tothom. Un metge per l'ànima humana. Més enllà de tota ortodòxia, una radical ortopraxis. Què significa el silenci del *Buddha*: cinisme, nihilisme, agnosticisme, pragmatisme, problematisme, dialèctica...? segons Panikkar, un apofatisme ontològic.
- 2.2. La roda del *Dhamma*. Les **Quatre Nobles Veritats**:
 - 2.2.1. El sofriment (*dukkha*). Dolor, canvi, condició. Tot és **impermanent** (*anicca*); **no-entitat** (*anattā*), **vacuitat** (*suññatā*). Els **cinc agregats** (*khandha*): cos-forma (*rūpa*), sensació (*vedanā*), percepció (*saññā*), activitats mentals (*saṃkhāra*) i consciència (*viññāṇa*).
 - 2.2.2. L'origen del sofriment (*dukkha-samudaya*). El desig (*taṇhā*) de satisfacció sensual (*kāma*), d'existir (*bhava*) i de no existir (*vibhāva*). Concatenació de causes i efectes (*saṃsāra*). **Origen interdependent** (*paṭiccasamuppāda*): 1/ ignorància (*avijjā*), 2/ activitats mentals (*saṃkhāra*), 3/ consciència (*viññāṇa*), 4/ organisme psicofísic (*nāmarūpa*), 5/ facultats sensorials, 6/ contacte (*phassa*), 7/ sensació (*vedanā*), 8/ desig (*taṇhā*), 9/ aferrament (*upādāna*), 10/ esdevenir (*bhava*), 11/ naixença, 12/ envelliment, mort, pena, dolor...
 - 2.2.3. L'extinció del sofriment (*dukkha-nirodha*). **Nibbāna** (s. *nirvāṇa*).
 - 2.2.4. El camí que porta a l'extinció del sofriment (*dukkha-nirodha-magga*). El **Camí del Mig** (*majjhimā paṭipada*), el noble **Camí Òctuple**:
 - Saviesa (*paññā*):
 1. recta opinió: renúncia, no-egoisme, compassió i no-violència (*ahiṃsa*).

¹ Des d'ara, si no indiquem el contrari, els termes en cursiva seran en pali.

- 2. recte pensament: comprendre les Quatre Nobles Veritats
 - Ètica (*sīla*):
 - 3. recta paraula: no mentir, xafardejar, ser groller, ni frívol.
 - 4. recta acció: no matar, robar, ni sexe il·legítim.
 - 5. recte guany de vida: evitar professions perniciosos per altres éssers.
 - Concentració, unió (*samādhi*)
 - 6. recte esforç: prevenir i foragitar mals desitjos i pensaments; i afavorir-ne i preservar-ne els bons.
 - 7. recta atenció (*sammā sati*): els quatre fonaments de l'atenció (*satipaṭṭhāna*); cos, sensacions, ment i continguts mentals. Atenció a la respiració (*ānāpānasati*).
 - 8. recta concentració (*sammā samādhi*): calma, serenitat (*samatha*), visió íntegra (*vipassanā*). Les vuit abstraccions, absorcions, meditacions (*jhāna/s. dhyāna/x. channa/j. zenna*):
 - Els quatre *jhāna* amb forma:
 - 1. no hi ha, apetit sensual, malvolença, mandra, abúlia, desfici, ansietat ni dubte; hi ha, concentració, joia, felicitat, ideació i reflexió.
 - 2. sense ideació ni reflexió, hi ha pau interior, atenció, quietut, equanimitat, goig i felicitat.
 - 3. sense goig ni felicitat, hi ha equanimitat, atenció, consciència clara i beatitut.
 - 4. sense beatitut, hi ha pura atenció i equanimitat.
 - Els quatre *jhāna* sense forma:
 - 1. sense percepció de cap forma ni aparença, i amb pura atenció i equanimitat, hi ha consciència de la infinitat de l'espai.
 - 2. amb pura atenció i equanimitat, hi ha consciència de la infinitat de la consciència.
 - 3. amb pura atenció i equanimitat, hi ha consciència de no-res.
 - 4. amb pura atenció i equanimitat, hi ha consciència de, ni percepció ni no-percepció.
- 2.3. *L'ars meditando* en el Theravadā: el *Visuddhimagga* de Buddhaghosa, escrit a Sri Lanka (segle V dC).
- 2.4. Mestres contemporanis de *vipassanā*: S.N. Goenka <http://www.dhamma.org>, Thich Nhat Hanh <http://www.villagedespruniers.net>, Dhiravamsa <http://www.dhiravamsa.com> i Joseph Goldstein <http://www.dharma.org>.

3. Formació de la comunitat budista (*Samgha*), i el *Dhamma* des del *parinibbāna* del *Buddha* fins el regnat d'Asoka.²

- 3.1. Quasi 50 anys de predicació del Buddha i formació de la comunitat: els cinc ascetes i els primers seixanta monjos (*bhikkhu*). Conversió dels mil deixebles de Kāśyapa. Śāripūtra, Maudgalyāyana i Mahākāśyapa. El seu cosí Ānanda i Devadatta. Comunitat de monjes (*bhikkhunī*) a petició de sa mare i el recolzament

² En aquesta secció, conservem la forma sànskrita dels noms propis.

- d'Ānanda. Buddha i les dones. Organització del monacat. El seu fill Rāhula, el bandoler Aṅgulimāla i el lògic. Prohibició dels poders iòguics (*siddhi*). Traició de Devadatta i mort de Śāriputra i Maudgalyāyana abans del *parinibbāna* del Buddha.
- 3.2. Poc després de la mort del Buddha, primer concili amb 500 sants (*arahant*) a Rājagṛha. Tensió paradigmàtica entre la saviesa (*paññā*) d'Ānanda i la realització iòguica de Mahākāśyapa. Ānanda recita les paraules (*sutta*) del Buddha, origen de la Cistella dels Sermons (*Suttapiṭaka*), i Upāli recita les regles monàstiques, origen de la Cistella de la Disciplina (*Vinayapiṭaka*).
 - 3.3. Concili de Vaiśālī amb 700 *arahant* (ca. 367 aC), contra la relaxació dels costums dels *bhikkhu*. Primeres divergències doctrinals.
 - 3.4. Uns 20 anys després, tercer concili a Pāṭaliputra. Primer cisma del *Samgha*: defensors dels punts proposats per Mahādeva, els *mahāsāṅghika*, i els ancians defensors de la puresa del sant (*arahant*), els *theravādin*. Progresiva subdivisió fins les anomenades divuit escoles antigues: *sabbatthivādin* (tot existeix), *saṃmiti* i *puggalavādin* (continuitat de la persona), *sautrāntika*(s.) (que segueixen els sutres), *lokottaravādin*(s.) (irrealitat dels *dhamma* del món)... Distincions doctrinals i filosòfiques, origen de la Cistella de l'Ensenyament Sistemàtic (*Abhidhammapiṭaka*).
 - 3.5. Alexandre el Gran. Iconografia budista (els peus, l'arbre i la roda) fins les primeres imatges del Buddha en l'art grecobúdic de Gandhāra (s. II-V dC).
 - 3.6. Convertit al budisme després d'una sagnant guerra a l'inici del seu imperi (274-236 aC), Aśoka regnarà sota el principis ètics del budisme i en serà el seu gran difusor. Els Edictes i les columnes d'Aśoka. Tolerància religiosa. Missió budista arreu del món.
 - 3.7. A Sri Lanka, a finals del segle I aC., s'escriu en pali el cànnon budista. Conegut com el *Tipiṭaka*, les tres cistelles³. El *Vinayapiṭaka*, la cistella de la disciplina monàstica; el *Suttapiṭaka*, la cistella dels sermons i la paraula del Buddha; i l'*Abhidhammapiṭaka*, la cistella de la psicologia budista i les especulacions filosòfiques. És en aquest moment quan també comencen a aparèixer els sūtra de la *Prajñāpāramitā*s., origen d'una nova corrent en el budisme, el *Mahāyāna*, el Gran Vehicle.

4. Audiovisual.

Fragment d'*El petit Buda* de Bernardo Bertolucci, i el reportatge *En busca de Buda*, que segueix la recerca que va fer Bertolucci per relitzar la pel·lícula.

Avaluació del curs

Pel reconeixement de crèdit es tindrà en compte l'assistència regular i un, si més no mínim, comentari personal motivat per qualsevol activitat, aspecte o referència del curs: tema, frase, text, llibre, comentari de classe o reportatge. Comentari que s'haurà d'enviar abans del 20 d'Abril al correu-e: fserra2@xtec.net, amb l'expressió "filoasia3" a "Asunto" del correu.

Es podrà recollir el certificat del crèdit des del 7 de Maig a la secretaria de la Càtedra Ferrater Mora de l'UdG.

³ Vegeu-ne l'esquema a la pàgina següent.

<p>Tipiṭaka</p> <p>Tres cistelles</p>	<p>Vinayaṭiṭaka</p> <p>Cistella de la disciplina monàstica</p> <p>6 vols.</p>	<p><i>Suttavibhaṅga</i> Divisions</p>	<p><i>Mahāvibhaṅga</i> Gran divisió. Disciplina monjos</p> <p><i>Bhikkunīvibhaṅga</i> Divisió monges</p>	
			<p><i>Khandhaka</i> Fragments, seccions.</p>	<p><i>Mahāvagga</i> Gran grup, classe</p> <p><i>Cullavagga</i> Petit grup, classe</p>
			<p><i>Parivārapāṭha</i> Seguici, servei, acompanyants.</p>	
			<p><i>Dīghanikāya</i> Col·lecció de sutta llargs (34)</p>	
			<p><i>Majjhimanikāya</i> Col·lecció de sutta mitjans (152)</p>	
			<p><i>Samyuttanikāya</i> Col·lecció de sutta per temes (7.762)</p>	
			<p><i>Aṅguttaranikāya</i> Col·lecció de sutta per progressió numèrica (2.300)</p>	
				<p><i>Khuddakapāṭha</i> Breus lectures, lliçons.</p> <p><i>Dhammapada</i> Versos sobre el Dharma (423)</p> <p><i>Udāna</i> La paraula, la declaració de Buddha</p> <p><i>Itivuttaka</i> Tal i com va dir-se (112)</p>
				<p><i>Suttanipāta</i> Grup, col·lecció de versos (71)</p> <p><i>Vimānavatthu</i> Històries dels palaus divins</p> <p><i>Petavatthu</i> Històries dels difunts</p>
			<p><i>Khuddakanikāya</i> Col·lecció dels sutta petits o curts</p>	<p><i>Theragātha</i> Versos dels ancians (107)</p> <p><i>Therīgātha</i> Versos de les ancianes (73)</p> <p><i>Jātaka</i> Naixements o vides anteriors del Buddha (547)</p> <p><i>Niddesa</i> Exposició</p> <p><i>Paṭisaṃbhidāmagga</i> Camí de perfecte discerniment</p> <p><i>Apadāna</i> Relats de vides passades dels ancians</p> <p><i>Buddhavaṃsa</i> La nissaga dels Buddha</p> <p><i>Cariyāṭiṭaka</i> Cistella de conducta del Bodhisattva</p>
			<p>pseudocanònics</p>	<p><i>Nettipakaraṇa</i> Metodologia i exegesi</p> <p><i>Petakopadesa</i> Metodologia i exegesi</p> <p><i>Milindapañha</i> Les qüestions de Milinda, a Nāgasena</p>
				<p><i>Dhammasaṅgaṇi</i> Classificació, enumeració dels fenòmens</p>
				<p><i>Vibhaṅga</i> Divisions. Anàlisi de les categories de fenòmens (<i>khandā, dhātu...</i>)</p>
				<p><i>Kathāvatthu</i> Controversias. De Mogalliputta Tissa contra les heretgies.</p>
				<p><i>Puggalapaññatti</i> Descripció de les personalitats</p>
			<p><i>Dhātukathā</i> Exposició dels elements</p>	
			<p><i>Yamaka</i> Parells. Doble resposta a una sèrie de qüestions.</p>	
			<p><i>Paṭṭhānapakaraṇa</i> Relacions condicionals, causals, entre els fenòmens</p>	
	<p>Abhidhammaṭiṭaka</p> <p>Cistella de l'anàlisi filosòfic i psicològic</p> <p>13 vols.</p>			

Hem assenyalat amb vermell els textos dels que en tenim alguna traducció al castellà o català, i són, de fet, els més coneguts.

⁴ Vegeu: http://es.wikipedia.org/wiki/Cánones_del_budismo